

Kirjoja

Minna Santaoja^a

Ilmastoahdistuksesta toimintaan – mahdollisten tulevaisuuksien jäljillä

Työryhmä ja Hanna Nikkanen:

Hyvän sään aikana. Mitä Suomi tekee kun ilmasto muuttaa kaiken. Into Kustannus, Helsinki, 2017. (320 s.)

Panu Pihkala:

Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo. Kirjapaja, Helsinki, 2017. (301 s.)

Ilmastonmuutos näyttäytyy keskivertosuomalaisen näkökulmasta edelleen sekä ajallisesti että maantieteellisesti kaukaisena: sen ajatellaan tapahtuvan jossain muualla, jossain tarkemmin määrittelemättömässä tulevaisuudessa. Mielikuva ilmastonmuutoksesta saattaa olla hyökyaalto, joka jonain päivänä äkillisesti päättää elämän sellaisena kuin sen nyt tunnemme. Ja kuitenkin: ilmastonmuutos on jo täällä, Suomessa, ja vaikuttaa ympäristöömme. Suomen keskilämpötila on noussut 2,3 astetta esiteollisesta ajasta. Mitä mahdollisuuksia tässä tilanteessa on toimia? Minkälaisia valintoja yksittäiselle ihmiselle avautuu erilaisissa tulevaisuudenkuivissa? Mistä löytää toivoa, kun elämä ilmastonmuutoksen sävyttämässä tulevaisuudessa näyttää synkältä?

Osin vastauksina näihin kysymyksiin julkaistiin viime vuonna kaksi kotimaista tietokirjaa, joihin tartuin etsiessäni toivon pilkahduksia. Tampereen yliopiston journalistiikan vierailijaprofessori Hanna Nikkanen halusi tuoda keskustelun ilmastonmuutoksesta lähemmäs suomalaisia. Yhdessä 21 journalistiikan opiskelijan kanssa syntyi teos Hyvän sään aikana, joka voitti Otavan Kanava-palkinnon vuoden parhaana tietokirjana, oli ehdolla Tieto-Finlandia -palkinnon saajaksi ja oli yleisön suosikki äänestyksessä. Teologi ja ympäristötutkija Panu Pihkala puolestaan on sitä mieltä, että suomalaiset ovat jo varsin tietoisia ilmastonmuutoksesta, mikä saa ihmisissä aikaan ahdistuneisuutta. Ongelmat tuntuvat valtavilta ja omat vaikutusmahdollisuudet mitättömiltä. Pihkalan mukaan ympäristöahdistuksen käsittelyä hankaloittaa se, ettei esimerkiksi ilmastonmuutoksen herättämistä tunteista juuri puhuta. Pihkalan kirja Päin helvettiä? ottaa tarkasteluun ne keinot, joilla koetamme sysätä ympäristöahdistusta mielestämme, ja tuo myös esiin keinoja, joilla voisimme ottaa ahdistuksen käsittelyyn ja kääntää sen toiveikkuudeksi ja toiminnaksi. Teos on ensimmäinen suomenkielinen tarkastelu ympäristöahdistuksesta.

Uutta antroposeenin journalismia

Hyvän sään aikana on Hanna Nikkasen esipuheen mukaan muutokuva Suomesta historiallisena hetkenä, kahden aikakauden rajalla – elämästä ilmastonmuutoksen vaikutusten konkretisoitumista ennen ja sen jälkeen. Kirjan tavoitteena on raivata polkua antroposeenin, ihmisen dominoiman aikakauden journalismille. Ollessamme yhä tietoisempia ihmisyyhteisöjen globaaleista vaikutuksista ympäristöön on näitä vaikutuksia tarpeen tarkastella kriittisemmin ja moniäänisemmin kuin ennen. Ilmastonmuutos on Nikkasen mukaan muutakin kuin luonnontieteellinen ilmiö; se on kulttuurin ja mielikuvituksen

a. Turun yliopisto, minna.santaoja@utu.fi

kriisi. Hän muotoileekin journalismin tehtäväksi luotsata yleisönsä epävarmaan ja ahdistavaankin tulevaisuuteen.

Hyvän sään aikana jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäinen osa ”Kumisaappaita lainaamassa” tarkastelee nyky-Suomen perustuksia luonnosta luonnonvaroihin ja ottaa käsittelyyn ilmastonmuutoksen vaikutukset niin luonnon monimuotoisuuteen kuin energia- ja turvallisuuspolitiikkaankin. Toinen osa ”Surun vaiheet” nostaa ilmastonmuutostamppailun keskeiseksi jarruksi ihmismielen ja tuo näkökulman tarkasteluun yksilötarinoiden kautta. Ensimmäisessä artikkelissa käydään kalastaja Pentti Linkolan luona, enkä lukijana voinut välttää miettimästä, miksi jälleen oli tarvetta tehdä selkoa Linkolan ja vihreiden suhteista ja todeta lausunnoissaan äkkiväärän elämänsuojelijan paljastuvan lämpimäksi ja ystävälliseksi ihmiseksi. Ja kuitenkin, itse nuorempana Linkolan kanssa yhteyteen pääsystä haaveilleena, ymmärrän miksi: Linkolassa vetää puoleensa se mahdollisuus, että joku sittenkin olisi onnistunut ratkaisemaan ihmisen ja luonnon suhteen ristiriitaisuuden tavalla, joka voisi toimia selkeänä kiintopisteenä.

Kirjan kolmas osa on nimeltään ”Tuntematon planeetta” ja sen sanotaan katsovan tulevaisuuteen. Viimeisessä osassa tarkastellaan vähähilisiä ratkaisuja älykaupungeista yhteisöviljelyyn ja keskeisiksi toimijoiksi ilmastonmuutoksen hillitsemisessä nousevat kunnat. Hyvän sään aikana onnistuu luomaan moniäänisen kuvan siitä, mitä ilmastonmuutos Suomessa merkitsee. Otsikon mukaan ilmasto tulee muuttamaan kaiken, ja niinpä ilmastonmuutosta on tarpeen käsitellä kaikille elämän eri alueille kytkien. Kirjassa liikutaan eri tasoilla kansainvälisistä ilmastoneuvotteluista kansalliseen politiikkaan ja yksilön henkilökohtaisiin valintoihin, kuten lasten hankkimatta jättämiseen.

Kirja on hyvin toimitettu ja sujuvasti luettava. Journalistiopiskelijoiden kieli on parhaimmillaan runollisen kaunista ja yhtä hyvin napakkaa asiaproosaa. Kirjan tarinallisuus vie lukijan siihen suomalaisen arkeen jossa ilmastonmuutos jo vaikuttaa, niin puheiden kuin tekojen tasolla. Kirja tarjoaa lisätietoa jo ilmastonmuutostuskysymyksiin perehtyneellekin, ja sopii mainiosti luettavaksi kenelle tahansa yhteiskunnallisista asioista ylipäättään kiinnostuneelle. Kauniit kuvat ovat kuvajournalistiopiskelijoiden taidonnäytteitä ja Ella Kivimäen ottama kansikuva kuolleesta riekosta sai Vuoden lehtikuva –palkinnon. Kirja on kokonaisuutena tyylikkään huoliteltu. Ainoana ulkoasuun liittyvänä kritiikkinä mainitsen lukujen välissä kirikkaankeltaiselle taustalle taitetut tietosivut, joita on erityisesti hämärässä valaistuksessa hankala lukea.

Antroposeenin ajan journalismissa uudelleen mietittävänä eivät ole vain sisällöt, vaan myös journalismin muodot ja tuottamisen tavat sekä keinot yleisön tavoittamiseksi. Sähköisen viestinnän aikakaudella journalistinen kirja on epätavallinen veto, ja huoliteltu ulkoasu perustelee teoksen paikkaa esimerkiksi lahjakirjana. Hyvän sään aikana –kirjahankkeen rinnalla tuotettiin muun muassa podcasteja, joissa on haastateltu eri alojen asiantuntijoita, ja kirjan julkaisun yhteydessä tekijät kiersivät useilla paikkakunnilla sen teemoista keskustelemassa. Kirja edustaa uudenlaista tiedejournalismia, joka laajenee monikanavaiseksi ja täyttää taitavasti tehtävänsä tiedon levittäjänä. Hyvän sään aikana –ilmastojournalismihanke ei päättynyt kirjan julkaisuun. Tekijät saivat Tiina ja Antti Herlinin säätiöltä apurahan ilmastojournalismin tekemiseen ja perustivat verkkojulkaisun (hyvansanaanika.fi) sekä jatkavat ilmastojournalismin kuratointia hankkeen sosiaalisen median alustoilla, muun muassa Facebookissa.

Ilmastonmuutos mielikuvituksen kriisinä

Hyvän sään aikana on kirja ilmastonmuutoksesta ja Suomesta vuonna 2017. Vaikka Hanna Nikkanen kirjoittaa esipuheessa, ettei journalismin pidä kuorruttaa ilmastouutisointia perusteettomalla toiveikkoudella, jää kirjasta lukijalle melko toiveikas olo. Ilmastonmuutos on otettu Suomessa vakavasti yllättävänkin monella taholla ja paljon tehdään jo sen hillitsemiseksi. Tehdyt toimet eivät ole riittäviä, mutta ehkäpä on vielä mahdollista toimia hyvän sään aikana ja välttää pahimmilta uhkakuvilta. Moni asia tuntuu kuitenkin tiivistyvän Samuli Niinivuon artikkelissaan mainitsemaan Suomen linjaan koskien ilmastonmuutosta turvallisuuskysymyksenä: odotellaan. Nykyhetki on kartoitettu ja se tarjoaa ratkaisun avaimia, mutta minkälaisia ovat mahdolliset tulevaisuudet? Mikä on se maailma, jossa tulevaisuudessa elämme, minkälaista elämää elämme?

Kuten Hyvän sään aikana hyvin tuo esiin, ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi tarvitaan toimenpiteitä eri hallinnon tasoilla, kaikilla talouden ja tuotannon sektoreilla ja elämän alueilla. Rakenteelliset muutokset ovat edellytyksenä uudenlaisten käytäntöjen syntymiselle. Jään edelleen pohtimaan yksilön vaikutusmahdollisuuksia ja –tarpeita. Minkälaista on nyt 9-vuotiaan tyttäreni

elämä vuonna 2040? Mitä ovat ne tiedot ja taidot, joita hän elämässä menestyäkseen tarvitsee? Onko resurssien tuhlaamista käyttöä vapaa-aikaansa taiteiden, tanssin ja musiikin harrastamiseen? Tekisinkö vanhempana viisaammin, jos opettaisin lapselleni itsepuolustusta, viljelyä ja jousella metsästämistä? Erilaisiin ratkaisuihin on kirjoitettu erilaisia tulevaisuuskuvia – toiveikkaita ja synkkiä. Elämänmuutosten edessä vastahankaiset kommentoivat usein, ettemme voi palata kivikaudelle. Minkälaisia olisivat ne *moninaiset* tulevaisuudet, joissa erilaiset ihmiset pystyvät kuvittelemaan hyvän elämän? Mistä on luovuttava, ja mitä tulee tilalle? Onko omaa tilaa arvostavien introverttienkin hyväksyttävä yhteisöllinen asuminen ja jakamistalouden tulevaisuuden elämänmuotona? Mahdollistavatko uudet teknologiat nykyisen kaltaisen liikkuvuuden tulevaisuudessakin, vai kääntyykö globalisaation suunta, onko elämän mittakaava maantieteellisesti pienempi? Olisiko kuitenkin parasta kannustaa lasta insinöörieteiden pariin, valmentaa Marsiin lähtevään siirtokuntaan?

Seuraava toivoo luova katkelma kirjan väliesseestä *Maailmanloppu* peruttu hahmottelee toiminnan mahdollisuuksia (s. 273):

Jos oman edun ajaminen on ennen näyttänyt lamauttavan kaikki pyrkimykset hillitä ilmastonmuutosta, se kirjittää nyt yrityksiä ja valtionjohtajia kilvoittelemaan symbolisesta kärkipaikasta planeetan pelastusoperaatioissa – ainakin julkisuudessa.

Toivoo saattaa aistia muillakin suunnilla. Ihmiskunta on ryhtynyt toimeen itselleen ominaisella tavalla. Yksilöt askaroivat erilaisten osaongelmien parissa. Yksi rakentaa maatilan pihalle tuulivoimalan, toinen kirjoittaa ilmastonmuutoksesta romaaneja, kolmas omistaa aikansa naalinpesien laskemiselle ja niin edelleen, lähes loputtomiin. Kukaan ei tietenkään osaa sanoa, onko jo liian myöhästä toimia, mutta ainakin toimintaa vibdoin syntyy.

Hyvän sään aikana ei tunnu vielä tarjoavan helpotusta mielikuvituksen kriisiin. Tai ehkä ongelma onkin siinä, että tulevaisuus käsitettävissä olevalla ajanjaksolla näyttää olennaisilta piirteiltään nykyisen kaltaiselta. Kaikkea ei tarvitse miettiä uusiksi kerralla, muutos on jo käynnissä. Tulevaisuudesta on hankala kirjoittaa, koska se ei vielä ole olemassa, mutta juuri siksi siitä on välttämätöntä kirjoittaa. Journalismin tehtävänä on tähän asti ollut tapahtuneen raportointi, ja kestänee aikansa, ennen kuin aikaperspektiivi ulottuu tulevaisuuteen. Tulevaisuusajattelun näkökulma ja tarpeellisuus tuntuu nousevan esiin monilla tahoilla. Erilaisten tulevaisuuskuvioiden hahmottelu sopii paitsi tulevaisuuksien tutkimukseen, myös fiktiiviseen kirjoittamiseen ja taiteiden tehtäväksi.

Sopivasti ärsyttävä kirja ympäristöahdistuksesta

Taiteiden roolia ympäristöahdistuksen käsittelyssä tarkastelee myös Panu Pihkala kirjassaan *Päin helvettiä*? Hän arvelee erilaisten katastrofielokuvien suosion osaltaan johtuvan ihmisen ympäristökriiseihin liittyvästä syylisyyden tunteesta: koemme ikään kuin ansaitsevamme sen kaltaisen luonnon koston mitä elokuvat usein esittävät. Toisaalta katastrofielokuvat kuvaavat myös ihmisen resilienssiä, kykyä selviytyä ja sankaruutta auttaa muita.

Parikymmentä vuotta ympäristökysymyksiä pyöritelleelle lukijalle Panu Pihkalan teos on monella tavalla hämmäntävää luettavaa. Päädyn pitämään tätä hämmäntävyyttä kirjan vahvuutena. Tartuin kirjaan ennen kaikkea otsikossa luvattuun toivon vuoksi, eriaikaisia ympäristöahdistuksen piirteitä ja vaihteita itsessäni ja ympärilläni tunnistuen. Ateistilukijaa kaiheartaa kristillinen lähestymistapa aiheeseen, vaikka Pihkala onkin onnistunut pyrkimyksessään kirjoittaa kirja puhutellen lukijaa tämän maailmankatsomuksesta riippumatta, paitsi epilogissa ”Kristinusko, ympäristöahdistus ja toivo”. Toisaalta yhteiskuntatieteellisenä ympäristötutkijana kirjan psykologisoiva ote ärsyttää. Vaikka yhteiskunta ja erilaiset yhteisöt sen sisällä toki muodostuvat yksilöistä, ovat yksilöiden vaikutusmahdollisuudet erityisen vaikutusvaltaisia henkilöitä lukuun ottamatta vaatimattomia, ja ratkaisut ympäristöongelmiin vaativat ennen kaikkea rakenteellisia muutoksia, eivät ainoastaan yksilöiden asennemuutoksia.

Ja silti: joudun tunnustamaan Pihkalan kirjan ärsyttävän, koska sen viesti osuu. Puhe erilaisista ihmisten defenssimekanismeista suojata itseään ympäristöahdistuksen lamaannuttavalta vaikutukselta on kovin tuttua. Kuitenkin Pihkala on nähdäkseni oikeassa siinä, että emme riittävästi pysähdy näiden tunteiden ja kokemusten äärelle, jotta ne saisivat aikaan todellista muutosta. En ole oikein sinut ympäristömuutokseen ja tulevaisuuteen liittyvien toiveideni, pelkojeni, ajatusteni, tunteideni ja

toimintatapojeni kanssa. Olen tehnyt muutoksia ympäristöjalanjälkeni pienentämiseksi, esimerkkinä vaikkapa ekosähkö ja kasvissyönnöni, mutta etuoikeutettuna koen, että enemmänkin olisi tehtävä. Lentomatkoilusta en koe voivani kokonaan luopua, mutta on etsittävä mielekkäitä kohteita päästöjen kompensoimiseksi. Millä tavalla elämää pitäisi järjestää uudelleen, jos luopuisimme vähällä käytöllä olevasta autosta, vai jäämmekö odottamaan esimerkiksi autojen yhteiskäyttöpalvelun yleistymistä? Pitäisikö uudelleen aktivoitua järjestötoimintaan, rakentaa yhteisöä, terahkoitua kaupunkiviljelijänä? Juuri kun ehdin iloita muovinkierrätysmahdollisuudesta, ympäristöjärjestöt haastavat viettämään muovitonta maaliskuuta, ja koen voimattomuutta arkipäivän pakkausjätevuoren edessä.

Yksilön tunteiden ja kokemusten ympärillä pyöriminen ärsyttää, mutta näen tässä myös tutkimusmetodologisen haasteen. Ympäristötutkijoina olemme tiedon äärellä, korkeasti koulutettuina vaikutusvaltaisen eliitin ytimessä – meidän jos keiden voisi olettaa elävän kuten opetamme. Millä tavalla sovellamme tätä tietoa käytäntöön? Pitäisikö, ja millä tavoin, tiedeyhteisön kannustaa entistä enemmän kestävien valintojen tekemiseen tutkimustyössä, lähtien akateemisen konferenssimatkailun vähentämisestä ja kasvispainotteisten tarjoilujen suosimisesta? Suomen Akatemia on sisällyttänyt kestävä kehityksen osaksi tutkimusrahoituksen kriteerejä. Millä tavoin tämän tulisi konkretisoitua tutkimusaiheiden, -menetelmien ja -verkostojen valinnassa? Olen samaa mieltä Pihkalan kanssa: edessä olevan muutoksen käsittelyyn tarvitaan yhteisöllisiä keinoja ja rituaaleja, jotta rohkenemme luopua ja ottaa uuden vastaan.

Pihkalan kirja on jaettu kahteen osaan, joista ensimmäinen käsittelee ympäristöahdistusta ja jälkimmäinen toivoa. Kirjassa on peräti 64 lukua, minkä vuoksi luvut ovat varsin lyhyitä. Ympäristöahdistusta käsitellään monitieteisesti, monista näkökulmista, mutta monet lähestymistavat tuntuvat jäävän varsin lyhyelle maininnalle, ja juuri yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen kirjoittaja ei viittaa. Pihkala hyödyntää tekstissään kotimaista ja ulkomaista tutkimuskirjallisuutta, mutta yleistajuisiksi laaditussa teoksessa ei ole noudatettu tieteellistä viittaustapaa, mikä tutkija-lukijaa jää hieman harmittamaan. Lähteenä käytetty kirjallisuus on kuitenkin koottu luvuittain kirjan loppuun.

Kirjassa on monia tiivistyksenomaisia luetteloita. Esimerkiksi viimeisessä luvussa on tiivistetty viisi asiaa, mitä itse kukin voi tehdä ympäristöahdistuksen käsittelemiseksi (s. 250 – 251): tarkastella ajan kanssa omia tunteitaan ympäristön tilaan liittyen, kuunnella läheisiään ja tukea heitä mahdollisessa ympäristöahdistuksessa, osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen omien resurssiensa mukaan, osallistua lähiyhteisöjen rakentamiseen, ja rakentaa varautumis- ja selviytymistaitojaan. Kirjasta jää hieman voileipäpöytämainen vaikutelma, ja pohdin välillä mikä tämä kirja oikein on ja kenelle se on kirjoitettu. Teos onkin käsikirjan kaltainen yleisesitys ja palvelee varmasti eri tavoin esimerkiksi eri tavalla ympäristökasvatuksen kanssa tekemisissä olevia lukijoita tai omaan ympäristöahdistukseen jäsennyttä kaipaavia.

Radikaalilla toivolla kohti tuntematonta

Vaikka Päin helvettiä? on monelta osin tuttua asiaa, tuo kirja yhteen niin monenlaisia aineksia, että se tarjoaa väistämättä lukijalle myös uusia oivalluksia ja käsitteellistyksiä. Pihkala kirjoittaa esimerkiksi siitä, kuinka pieni ilmastonmuutoksen kieltäjien joukko saa mediassa suhteettoman paljon näkyvyyttä ja muistuttaa ilmastodenialistien aliarvioivan sen skeptisyyden, joka ilmastotieteeseen jo sisältyy. Vaikka yksi Pihkalan ympäristöahdistukseen tarjoamista lääkkeistä on ympäristötoimintaan osallistuminen, hän toisaalta myös varoittaa ympäristöliikkeestä yhdenlaisena edistysuskon muotona. Emme voi tuudittautua siihen, että ympäristötyö etenee ikään kuin itsellään ja korjaa kaiken. Ympäristötyössä esimerkiksi kulutusvalinnoista syyllistämällä ei päästä pitkälle, sillä syyllisyyttä koemme Pihkalan mukaan jo muutenkin paljon. Sen sijaan hän muistuttaa toivosta hyveenä, toiveikkutena ja harjoitettavana kykenä. Hyveajattelun mukaan pienilläkin teoilla on aina merkitys, ne muuttavat tekijäänsä ja maailmaa. Pihkala muistuttaa ihmisen olevan myös leikkivä olento ja painottaa lapsen kaltaisen ihmettelyn ja ilon säilyttämisen tärkeyttä. *Ihmiskunnan toivo on sellaisessa yhteistoiminnassa ja yhteisessä olemisessä, jota pelit ja leikit parhaimmillaan edustavat (s. 159).*

Pihkala kirjoittaa paitsi elämisen, myös kuoleamisen taidosta. Hän lanseeraa kiinnostavan termin ”kuolevaisuuskasvatus”, joka pyrkii kuoleman käsittelemiseen tavalla, joka voimistaa eikä heikennä elämäkykyä. Ympäristöahdistus rinnastuu kirjoittajan mukaan jossain määrin kuolemanpelkoon, ja kuolemasta on tullut nykyihmiselle tabu, jonka kohtaamista vältellään. Kuolevaisuuden tunnustaminen

voi hänen mukaansa tehdä kuitenkin elämästä merkityksellistä ja auttaa arvostamaan ohikäytyjä hetkiä. Ympäristökriisi korostaa Pihkalan mukaan tarvetta kuoleman käsittelylle, sillä niin kuoleman kuin ympäristökriisin kanssa eläminen on tasapainoilua realismin, pessimismin ja toivon välillä.

Elämme aikaa, jossa on uskallettava ottaa barkittuja riskejä. On uskallettava kokeilla, sillä nudenlaisissa olosuhteissa kaikki tulee olemaan tietystä mielessä kokeilua. Ei ole täydellisiä ennakkotapauksia. Tuntemattomaan on mentävä toivon ja rohkeuden varassa. (s. 250)

Etenkin Pihkalan teoksen toivoa käsittelevä osuus on voimaannuttava, vaikka näkökulmaksi ympäristösuhteiden tarkasteluun on valittu ahdistus, mitä kuvastaa kirjan apokalyptinen kansikuvakin. Kirja saa pohtimaan, onko ilmastoahdistuksen käsittely esimerkiksi mediassa lopulta ihmisen ja ympäristön kannalta positiivista, vai lisääkö ahdistuspuhe ahdistusta, myös yhtenä eskapismien muotona passiivisuuteen ajaen. Ville Lähde (2018) on tarkastellut New York Magazinissa otsikolla Asumiskelvoton maa (The uninhabitable earth) ilmestyneen artikkelin herättämää vilkasta keskustelua siitä, saako ilmastonmuutoksella pelotella. Keskustelussa nousi esiin myös näkemys, ettei ilmastonmuutoksella sen vakavuudesta johtuen ole vielä peloteltu läheskään tarpeeksi. Lähde toteaa, ettei ilmastoviestintään löydy hopealuotia, vaan yleisöä on tarpeen lähestyä ja ymmärtää – sama viesti saatetaan tulkita täysin eri tavoin. Hän pohtii, että jumiutumisen pelottelun ja toiveikkouden väliseen asetelmaan saattaa kyse olla siitä, että yksilöllisten toimien ja rakenteellisten ratkaisujen välinen suhde jää hämäräksi. Erottelussa on Lähteen mukaan mieltä sikäli, että se muistuttaa, etteivät yksilöiden valinnat välttämättä kasaannu markkinalogiikalla yhteiseksi hyväksi, mutta toisaalta erottelu saattaa hämärtää yksilöiden mahdollisuuksia lisätä vaikutusvaltaansa liittoutumalla yhteiskunnallisessa toiminnassa. Luovuutta ratkaisujen löytämiseksi tarvitaan kaikilla tasoilla. Tiedämme että ilmastonmuutos tulee muuttamaan lähes kaiken, ja tämän käsittelemiseksi tarvitsemme erilaisia keinoja, niin terapeuttisia kuin poliittisiakin.

Siinä missä Hyvän sään aikana liikkuu yhteiskunnan eri rakenteiden tasolla ilmastonmuutoksen hillintäkeinojen tarkastelussa, Päin helvettiä? tarkentaa ympäristökriisin synnyttämiin tunteisiin ja tapoihin käsitellä niitä. Koin että kumpikaan teos ei vielä vastannut Hanna Nikkasan esiin nostamaan mielikuvituksen kriisiin: paitsi populaarikulttuurista tuttuja dystopioita, minkälaisia toivoa luovia mahdollisuuksia tulevaisuudessa hämmöittää? Hyvän sään aikana ja Päin helvettiä? asettuvat keskusteluyhteyteen, joka jättää tilaa erilaisille tulevaisuuden elämänmuodoille. Tulevaisuus ei ole vielä olemassa, siihen voi vaikuttaa, mutta ensin on tehtävä selväksi, minkälaisen tulevaisuuden puolesta itse kukin haluaa toimia.

Lähteet

Lähde, V. (2018) Saako ilmastonmuutoksella pelotella? niin & näin 1/18. <http://netn.fi/artikkeli/saako-ilmastonmuutoksella-pelotella>

Ari Aukusti Lehtinen^a

Kaupunkisuunnittelun murros

Pia Bäcklund, Jouni Häkli ja Harry Schulman (toim.):

Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Tampere University Press, Tampere 2017. (299 s.)

Kaupunkikehittämisessä esiin nousseisiin ongelmiin on 2000-luvulla tarjottu lääkkeeksi agonistisesta demokratiateoriasta inspiroitunutta lähestymistapaa, joka poikkeaa olennaisella tavalla suositusta deliberatiivisesta teoriasta ja suunnitteluideaalista. Viimemainittu korostaa kommunikatiivisia valmiuksia, jatkuvaa vuoropuhelua ja intressien yhteensovittamista suunnittelussa, kun taas ensinmainittu lähtee liikkeelle suunnittelun läpikäyvästä ristiriitaisuudesta ja ristiriitojen näkyväksi tekemisen tarpeesta.

a. Itä-Suomen yliopisto, ari.lehtinen@uef.fi